

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN ARDINDAN YENİDÜNYA DÜZENİNE DOĞRU: 1919 PARİS BARIŞ KONFERANSI

Ali Erhan ERTAN*

Tevfik Orçun ÖZGÜN**

ÖZ

Büyük Savaşın ardından, Paris Barış Konferansı 1919 yılında barışın koşullarını belirlemek için 30'dan fazla ülke ve milletten gelen diplomatların ve temsilcilerin katılımıyla toplanmıştır. Konferans, galip müttefikler ile yenilen ittifak devletleri temsilcileri arasında sert münakaşalara sahne olmuştur. Aslen toplantı gündemine yön veren ve Büyük Dörtlü olarak ifade edilen Birleşik Krallık Başbakanı David Lloyd George; Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson; Fransa Başbakanı Georges Clemenceau ve İtalya Başbakanı Vittorio Emanuele Orlando'nun temel çabaları, galip gelen devletlerin taleplerini ve kaygılarını seslendirirken, savaş sonrası Almanların hamlelerinin ve geleceğe dönük gizli niyetlerinin mümkün olduğunca önüne geçebilmektir.

Bu çalışmada Büyük Britanya, Fransa ve Amerika Birleşik Devletlerinin Alman meselesi konusundaki tutum, tavır ve taleplerini incelemektedir. Ayrıca Versay Antlaşması'nın oluşumu, içeriği, etkileri ve icrasıyla ilgili önemli görülen noktalara vurgu yapmaktadır. Üzerinden 100 yıla yakın bir zaman ve çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen tarihçiler ve uzman bilim insanları söz konusu antlaşmanın etkinliği, metotları ve etkileri üzerine halen tartışmalar yürütmektedir.

Anahtar Kelimeler: Paris Barış Konferansı, Versay Antlaşması, Yeni Dünya Düzeni, Alman Meselesi

*Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
alierhanertan@gmail.com

**Dr., Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. tevfikorcunozgun@gmail.com

MOVING TOWARDS NEW WORLD ORDER AFTER THE GREAT WAR:

PARIS PEACE CONFERENCE IN 1919

ABSTRACT

After the Great War, The Paris Peace Conference took place in Paris during 1919, set the peace terms and involved diplomats from more than 32 countries and nationalities. The conference witnessed hot debates between the demands of Allied victors against the defeated Central Powers and the "Big Four", namely the Prime Minister of the United Kingdom, David Lloyd George; the President of the United States, Woodrow Wilson; the Prime Minister of France, Georges Clemenceau; and the Prime Minister of Italy, Vittorio Emanuele Orlando. They were the main actors who voiced the victors' concerns about the German motives of the past war and possible German hidden agendas on future.

This article examines the Paris Peace Conference through the demands of Great Britain, France and the United States, and their stance on the German Issue. It also gives particular importance on the emerge, content, enforcement, impact of the Treaty of Versailles. It also argues that despite having a long way past, historians and specialists still debate on its effectiveness, methods and impacts on today's world.¹

Key Words: Paris Peace Conference, Treaty of Versailles, New World Order, German Issue

GİRİŞ

Eski devlet ve halkların kıtası gibi görülebilen Avrupa birçok açıdan yenidir, 20.yüzyıl süresince genellikle sancılı süreçler ve değişimler sonucunda birçok kez kendini yeniden keşfetmiştir. 1789 Fransız Devrimi sonunda ortaya çıkan ulus-devletler gibi, modern demokrasi de 1914'te Avrupa düzeninin yıkılmasını izleyen, uzun yerel ve uluslararası denemelerin ürünüdür. Sözü edilen bu süreç ve değişimler arasında I. Dünya Savaşı'nın sonuçları ve iki savaş arası dönem önemli bir yer tutmaktadır. Altmış beş milyon erkeğin silâh altına alınarak, sekiz milyondan fazlasının öldürülüp, yirmi milyondan fazlasının yaralanmış (Mazower, 2008: viv), dünyanın en ileri ulusları üretim gücünün belkemiğini oluşturan erkek nüfusunu, servetlerini, sanayilerini, bilim ve teknoloji ürünlerini savaş için heba etmiştir. Savaşa katılan her devletin toplumunda kolektif ulusal travmaların izleri görülmüş, Stefan Zweig'in "Dünün Dünyası" adlı eserinde (Zweig, 2008) dile getirilen 18.yüzyıl optimizmi yerini "yitirilmiş kuşaklara" bırakmıştır. Ancak teselli olarak görülebilecek bir gelişme, büyük savaş alanlarından uzaklaşıldığında Avrupa'da hayatın normale yakın düzeyde devam etmesi olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın aksine büyük kentler yerli yerinde, demiryolları ve limanlar

¹ Kaynaklarda I. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden askerlerin sayısında farklılıklar vardır. Burada yapılan alıntıya göre; 1.950.000 Alman, 1.725.000 Rus, 1.392.000 Fransız, 1.310.000 Avusturya-Macaristan ve 935.000 İngiliz askeri hayatını kaybetmiştir (Goldstein, 2002: 112).

işlemeye devam etmiştir. Milyonlarca asker hayatını kaybetmiş olmasına rağmen², sivillerin toplu olarak katledilmesi çağı henüz başlamamıştır.

Büyük Savaş'ın sonrasında kıtanın eski imparatorluklarının dördü siliş süpürülmüş (Mazower, 2008: x), liberalizm-kapitalizm, faşizm-Nazizm ve sosyalizmle-komünizmin aynı zamanda temel insan doğasına hitap eden hedeflerle (refah toplumu, güven, adalet vb.) ortaya çıktığı karmaşık bir dönem yaşamıştır Avrupa. Bu ideolojilerin tamamı o dönemde ortaya çıktıklarında sancılı evrelerden geçmiş ve bazıları da kısa sürede ömrünü tamamlamıştır. Kısa vadede Wilson hayallerindeki “demokrasi için güvenli bir dünya” ve Lenin de yokluktan ve geçmişin sömürücü hiyerarşilerinden kurtulmuş komünal bir toplum inşasında başarısız olmuştur (Mazower, 2008: xi). Demokrasi ve liberalizmin savunucusu büyük devletler, I. Dünya Savaşı'nın galipleriye, iki savaş arası dönemde (1919-1939) Avrupa devletlerinde sağın güçlenmesiyle otoriter yönetimlerin işbaşına gelmesine seyirci kalmışlardır. Avrupa çapında komünist devrim gerçekleşmeyerek, Sovyetler Birliği ve sonuçları bakımından farklı olsa da Macaristan'da hayat sahası bulabilmiştir. Hitlerle birlikte 1940'larda “yüzyılın dönüm noktası” olarak adlandırılan Nazi ütopyası ise tarihin elinde belirleyici yenilgiye uğrayan ilk ideoloji olmuştur (Mazower, 2008: xi).Yukarıda bahsedilen ve daha pek çok sonuca yol açan I. Dünya Savaşı'nın ardından galip devletler kazanımlarını gözden geçirmek ve geleceği şekillendirmek amacıyla Paris'teki barış konferansında bir araya gelmişlerdir. Bu çalışmanın amacı Paris Barış Konferansı'nda yaşanan gelişmeler genel hatlarıyla ele alınırken, esas olarak Versay Antlaşması'nı şekillendiren sürecin ortaya konulmasıdır.

Yeni Dünya Düzenine İlk Adım: 1919 Paris Barış Konferansı

Barışın mimarlarının Paris'e geliş sebebi 1914 yılında başlayan savaşın ardından doğuda Çarlık Rusyası'ndan, batıda İngiltere'ye kadar tüm büyük güçleri içine çekmiş, irili ufaklı pek çok ülkeyi de bünyesine katan dört yıllık kanlı mücadele sonucu gururlu, özgüveni yüksek, zengin Avrupa'nın sonunda kendini parçalamış olmasıdır. Büyük Savaş'ın galiplerine, savaş sonlanıp ateşkes antlaşmalarının yapılmasından sonra, yeni dünya düzenini ortaya koymak ve bunu diledikleri gibi şekillendirme görevi düşmüştür.

Paris Barış Konferansı çoğunlukla 1919 Haziranında Versay'da imzalanan barış antlaşmasını yaratmış olmakla hatırlansa da, bünyesinde bu antlaşmadan çok daha fazlasını barındırmaktadır. Altı ay boyunca, yani Ocak 1919'dan Haziran 1919'a kadar Paris dünyanın hem hükümet merkezi, hem temyiz mahkemesi, hem parlamentosu olmuş, tüm korkuların ve umutların da odak noktası haline gelmiştir. Paris Konferansı'nın resmi olarak 1920'lere

² Kaynaklarda I. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden askerlerin sayısında farklılıklar vardır. Burada yapılan alıntıya göre; 1.950.000 Alman, 1.725.000 Rus, 1.392.000 Fransız, 1.310.000 Avusturya-Macaristan ve 935.000 İngiliz askeri hayatını kaybetmiştir (Goldstein, 2002: 112).

kadar devam etmesine rağmen ilk altı ayı en önemli dönemi olmuştur, çünkü kilit kararlar o zaman alınmış, hayati olay zincirleri o zaman harekete geçirilmiştir (Macmillan, 2003:6). Konferansta yaşanan tüm gelişmeleri bütünüyle ele almak tek bir çalışma içerisinde elbette mümkün değildir ancak birkaç örnek vererek özetlemek daha yerinde bir yaklaşım olacaktır. I. Dünya Savaşı'nın mağlupları olan Bulgaristan, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan ile de barış antlaşmalarının ilkeleri bu konferansta belirlenmiş, Avrupa, Afrika Uzakdoğu ve Ortadoğu'da yeni sınırlar bu konferansta görüşülmüştür. Uluslararası düzenin yeniden ele alınması düşünülmüş, bu da büyük bir sorumluluğu beraberinde getirmiştir. Milletler Cemiyeti, Uluslararası Çalışma Örgütü, uluslararası telgraf ağları veya uluslararası havacılık gibi yeni kurumların zamanının gelip gelmediği tartışılmış ve I. Dünya Savaşı'nın sonunda yaşanan felaketle birlikte, umutlar da aynı ölçüde büyük ve canlı kalmıştır.

1918 yılında I. Dünya Savaşı resmen sona ermiştir ancak daha silahların sesi susmadan farklı ülkelerden ve etnik gruplardan çeşitli talepler yükselmeye başlamıştır. Bu taleplerin buluşma noktası da Paris'te düzenlenen konferans olacaktır. Bu talepler de çoğunlukla birbirleriyle çelişen ve tarafların tümünü birden tatmin etmenin imkânsızlığını gösterir nitelikteydi. Bu tartışmalar arasında Çin'de egemenliğin devri sorunu; Polonya ve Kürt coğrafyasının geleceği; Rus Devrimi'ne ve İrlanda'nın bağımsızlık mücadelesine verilecek tepki; sömürgelerin durumu sayılabilir. Bunun yanında savaş sonu düzenlemelerle ilgisi olmayan kadınların oy hakkı, siyahların ve işçilerin hakları gibi pek çok talep de katılımcıların şahsen iştiraki veya dilekçeler aracılığıyla konferansa ulaştırılmıştır. Ayrıca savaşın ardından yükselen yeni güç olarak ortaya çıkan Amerika'nın gelecekteki rolü tartışılmıştır³.

Margaret Macmillan'ın '*Paris 1919: Dünyayı Değiştiren Altı Ay*' başlıklı kitabının giriş kısmında büyük bir ustalıkla tasvir ettiği gibi; "barış konferansının düzenlendiği Paris şehri adeta 1919 yılında dünyanın başkenti gibidir. Konferans 1919 dünyasının en önemli işi olarak görülmekte, barışın mimarları da dünyanın en güçlü insanlarından oluşmaktadır. Bunların dışında çeşitli sorunlarda görüş bildirmek veya sadece katılımcı olarak yer almak isteyen dünyanın dört bir yanından gelen devlet adamları, diplomatlar, bankacılar, askerler, profesörler, ekonomistler ve hukukçular da konferansta

³ I. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar dünyada söz sahibi olan başlıca kıta Avrupa'ydı. 1919 Paris Konferansı'nda Avrupalıların hegemon iradesinin sakatlandığı pek çok çalışmada üzerine ortak kanıya varılan bir düşüncedir. Savaşın ABD'ye sunduğu benzersiz imkânlar, Atlantik ötesindeki gelişmeler dışında sesini fazla duyuramayan bir ulusun Avrupa kıtasına müdahil olmasını sağlamıştır. Ancak 1919'daki ABD'yi, 1945 sonrası süper güç olan ABD gibi algılamak yanlış bir tutum olacaktır. Savaşın mağlubu Almanya dışarıda tutulduğunda galiplerden Fransa, İngiltere ve İtalya'nın askeri, ekonomik ve siyasi gücü savaş nedeniyle erimiş ve savaşın insanlığa yaşattığı korkunç travmalar nedeniyle bu devletlerin eyleme geçebilme kapasitesi azalmıştır. Yine de Avrupa'nın gücünün tükenmesini görmek için 1945 yılını beklemek gerekecektir. 1919 yılında ABD'nin gücü Avrupalı güçlerle hemen hemen denk duruma gelmiştir ve bu durumu abartmak yerinde olmayacaktır. Avrupalılar, ABD'nin kimi isteklerini görmezden gelebilecek etkiye halen sahiptiler ve Wilson'un talepleri karşısında yaptıkları da bunu doğrular niteliktedir (Sharp and Fischer, 2005: 433).

yerlerini almışlardır. Barışın mimarları aralarında anlaşmalara varmakta, ittifaklar kaleme almakta, kurumlar ve yeni ülkeler yaratmaktadırlar. Sıradan insanlar gibi beraber yemek yemekte ve tiyatroya gitmekte, tartışmalar, kavgalar yaşanmakta, toplantı salonu terk edilmekte, yeniden barışılmakta ve hiçbir şey olmamış gibi görüşmelere kalındığı yerden devam edilmektedir”(Macmillian, 2003: 1-7).Organizasyon ve prosedürlerde de konferans başından sonuna kadar görülen bu karmaşanın ve karışıklık hüküm sürmüştür⁴.“Dört Büyükler” olarak adlandırılan İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD’nin etkileri toplantıların başından sonuna kadar ağırlığını hissettirmiştir. Ancak konu Avrupa dışına çıkarak Uzakdoğu, Afrika veya Ortadoğu gibi alanlara kaydığında, muhatapların da farklılaşması gerekirken, yine son söz söyleme yetkisi bu dört devletle sınırlı kalmıştır. Örneğin Uzakdoğu’daki en önemli aktörler olan Japonya ve Çin’i ilgilendiren bir meselede (Shandong Sorunu) Dört Büyükler ve Japonya arasında özel toplantılar yapılmış, ilerleme kaydedilemediğinde çözüm dört büyükler arasında kararlaştırılmıştır. Karmaşa yaratan diğer iki örnek; konferansın altı ayını meşgul etmesine rağmen Versay Antlaşması’nın görüşme sürecine Almanya’nın dâhil edilmemesi ve Almanya ile Brest-Litovsk Barış Antlaşması’nı imzaladığı için savaştan çekilen Rusya’nın görüşmelere çağrılmamasıdır. Bu ve benzeri durumlar konferansın aldığı kararların objektifliğine gölge düşürmüştür.

Düşmana duyulan nefret, kolonilerin paylaşımı ve savaş tazminatının miktarı ve dağılımının belirlenmesinde açgözlü hareket tarzıyla birlikte, komünizm korkusu toplantının başından sonuna hâkim olmuştur. Almanların da hem toplantı sırasında hem de sonrasında sıklıkla dile getireceği gibi barış şartları müzakere yoluyla değil, dikte ettirilmişti. Versay Antlaşması savaşın bütün sorumluluğunu Almanların ve müttefiklerinin üzerine atmış, Almanya’nın bütün sömürgeleri elinden alınmıştır. Almanya’nın Avrupa kıtası üzerindeki bütün sınırlarında değişiklikler yapılmış ve ödeyemeyeceği bir tazminat bedeli çıkarılmıştır. Diğer barış antlaşmalarında ise Wilson’un öne sürdüğü “bütün uluslar için kendi yazgılarını belirleme” ilkesine göre hareket edilmiştir. (Çekoslovakya, Finlandiya, Polonya ve Yugoslavya bu ilkenin ürünü olan devletlerdir) Başkan Wilson’un tüm önerileri elbette antlaşmaların tümüne yansıtılamamıştır ve 14 Prensip ten tavizler verilmiştir; Başkan

⁴ Konferansa yön veren dört devletin organizasyon ve prosedür konusunda ellerindeki tek örnek, Napolyon Savaşları’na (1800-1815) son veren 1815 Viyana Kongresi’dir. Ancak sadece Avrupa ölçeğiyle sınırlı kalan Viyana’nın gerek katılan devlet ve temsilci sayısı, gerekse de konu içerikleri bakımından Paris Barış Konferansı ile karşılaştırılması ilginç sonuçlara yol açabilmektedir. Örneğin İngiltere’nin 1815’teki Dışişleri Bakanı Lord Castlereagh Viyana’ya 14 kişilik bir heyetle giderken, 1919’da Başbakan David Lloyd George’un önderliğindeki İngiliz heyeti 400 kişiden oluşmaktadır. Açıklayıcı bir diğer örnek ise Paris Konferansı’nda aralarında Latin Amerika, Tayland, Çin ve Japonya gibi 1815 yılında uzak ve esrarengiz sayılan, otuzdan fazla ülkenin katılımcı olarak yer almasına rağmen, Viyana yalnızca Avrupalı büyük güçlerin ve birkaç küçük Avrupa ülkesinin katılımıyla toplanmıştı. Zaman bağlamında da farklılıklar vardır; 1789 Fransız Devrimi’nin etkilerinin sindirilmeye başladığı bir dönemde toplanan Viyana’nın aksine, Paris Konferansı, Rus Devrimi’nin henüz iki yaşında olduğu ve etkilerinin tam olarak kestirilemediği bir dönemde toplanmak zorunda kalmıştır (Macmillian, 2003: 5).

Wilson bunu yaparken de antlaşmalardaki hataların Milletler Cemiyeti aracılığıyla düzeltilebileceğine inancından yola çıkmıştır (Nevins, Allan ve Commager 2005: 377).

Barışın mimarları aynı zamanda kendi ülkelerini temsil etmektedirler. Galip ülkelerde çoğunun demokrasiyle yönetildiği hatırlandığında, kendi kamuoylarından gelen talepleri de yerine getirmek durumundadırlar. Ülke menfaatlerinin yanında gelecek seçimleri düşünen bu siyasi kişiliklerin kararlarında, geçmişte benzerine fazlaca rastlanmamış kamuoyu baskısı ve medyanın rolünün izleri de azımsanamayacak ölçüde olmuştur.

Paris Barış Konferansı sırasında barış mimarlarının başarısızlıklarının yanında pek çok başarıya da imza attıkları görülmektedir. Kalıcılığı ve adaleti ne kadar tartışılırsa tartışılsın, Almanya ile barış antlaşması imzalanmış, bu da diğer mağlup devletlerle (Osmanlı İmparatorluğu, Bulgaristan ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu) yapılacak antlaşmaların temelini hazırlamıştır. Avrupa, Asya ve Afrika'da yeni sınırlar belirlenmiş, daha önce eşi benzerine rastlanmamış (belki de üzerinde düşünülmemiş) ve günümüze de etki edecek uluslararası kurumların hayata geçirilmesi planlanmıştır. Ancak tarih gösterecektir ki, 1919'da üzerinde tartışılan pek çok konu birbirleriyle örtüşemeyen iki gerçeği barındırmaktadır (MacMillian, 2003:6). Bunlardan ilki Paris Konferansı masasında alınan kararlar ve ikincisi de insanların kendi kararlarını vererek, kendi mücadelelerini sürdürdükleri sahada yaşananlardır. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ve başka etnik unsurlar arasında paylaşılması Paris'te masa başında tartışılırken, diğer yandan Anadolu'da Kurtuluş Mücadelesi'nin tohumları atılmış ve Osmanlı ile birlikte galip devletlere de meydan okuyan bir mahiyete bürünmüştür. Bunun gibi pek çok örnek sayılabilir. Kısacası galip devletler bir yandan geçmiş meseleleri ele alarak geleceği şekillendirme kaygısı içindeyken, diğer yandan reel dünyadaki gelişmeler masa başında tartışılanlarla tezat teşkil edebilmektedir.

Paris Barış Konferansı'nda 'Barışın Mimarları' ve İlgili Devletlerin Temel Talepleri

Paris Barış Konferansı'nın zaman olarak büyük bölümünün ayrıldığı, tarafların tüm taleplerini ve çıkarlarını savunmadaki üstün becerilerini kullanmalarını gerektiren "Alman Meselesi"ne geçmeden önce genel itibarıyla konferansa yön veren (İtalya'nın konferansı terk etmesiyle 'Dört Büyüklerin' sayısı üçe düşmüştür) İngiltere, ABD ve Fransa'nın temel talepleri ve temsilcileri (David Lloyd George, Woodrow Wilson ve George Clemenceau) ile ilgili bazı bilgileri kısaca ortaya koymak faydalı olacaktır.

Büyük Britanya (İngiltere) ve Başbakan David Lloyd George

İngiltere’yi temsilen konferansa katılan Başbakan David Lloyd George; İngiliz İmparatorluğu’nun birliğini, sömürgelerin güvenliğini, savaş sırasında İngilizlerin toprak kazanımlarını ve ekonomik bağlamda ülke çıkarlarını kollamak adına Paris’te bulunuyordu. Daha özelde ise; birincisi Fransa’nın güvenliğinin temin edilmesidir. Özellikle Almanya’nın yeniden güçlenmesi ve Kıta Avrupası’nda barışa meydan okuyan bir tutum takınmasının önlenmesinde İngiltere, Fransa’yı dengeleyici bir güç olarak görmektedir. Elbette bu ifadeyi ele alırken İngiliz-Fransız rekabetini değerlendirmeden ayrı tutmak gerekmektedir (Goldstein and McKercher, 2003: 132-144).İkincisi Almanya’nın güçlenerek İngiltere’ye deniz ve hava yolu üzerinden tehdit oluşturmasının önlenmesidir. İngiltere’nin her ne kadar bir imparatorluk olsa da Hindistan’ın güvenliği ayrı tutulduğunda, kendisini bir ada devleti olarak değerlendirdiğini unutmamak gerekir. İngiliz askeri doktrinlerinde deniz ve hava yolundan ülkenin saldırıya uğraması ihtimali o yıllarda oldukça revaçtadır. İngilizler sırf bu kaygıları nedeniyle “denizlerin özgürlüğü” noktasına katılmamıştır. Güvenlik bağlamında yaratacağı sıkıntıların yanında, İngiltere aynı zamanda düşmanlarına karşı sıklıkla başvurduğu deniz ablukası yöntemini de uygulayamayacaktır. Üçüncüsü ise “kendi kaderini tayin” ve “denizlerin özgürlüğü” maddelerine mesafeli kalmak kaydıyla, Wilson’un 14 Prensibinin ve özellikle Milletler Cemiyeti’nin desteklenmesidir. Elbette İngiltere’nin sömürgelerinde ayaklanmalar başlatacak bir öneriyi doğrudan desteklemesi beklenemezdi. Nitekim Paris Barış Konferansı’nın hemen ertesinde 1920’li yıllarda Commonwealth üyelerinden Avustralya, Yeni Zelanda, Hindistan, Nijerya ve Kanada’da isyanlar çıkmış, bu durum ancak kısmi otonomi taleplerinin yerine getirilmesiyle sonlandırılabilmiştir (Goldstein and McKercher, 2003: 135).Ayrıca 1919 yılında patlak veren İrlanda Bağımsızlık Mücadelesi, İrlanda Serbest Devleti’nin (*Irish Free State*) kurulmasıyla neticelenmiştir⁵ (Kissane, 2003: 327-346).Ancak İngiliz tarafı kendisini doğrudan ilgilendirmeyen Orta Avrupa ve Balkanlar gibi meselelerde bu maddenin uygulanması ve yeni ulus devletlerin inşasına ilgisiz kalmaktaydı. Wilson’un önerilerine destek verilmesinin ardında da İngiltere’nin dünya meselelerinde güvенеbileceği bir müttefiki kızdırmama çabası yatmaktadır. İngiltere’nin genel tutumu kendi çıkarlarını fazla zedelemeyen, meseleler üzerinde Fransa ve ABD arasında uyumlu bir sonuca varılmasını sağlamaktı, bu durum da David Lloyd George’un kimi zaman tarafları çileden çıkaracak kadar ikircikli tutumlar ve fikirler ortaya koyması ve sık sık görüş değiştirmesinden anlaşılabilir. David Lloyd George bunu anılarında şu şekilde ifade etmiştir: “Yüce İsa ve Napolyon’un arasında oturduğum düşünülürse, Barış Konferansı’nda fena iş çıkarmadım” (Stevenson, 2006: 198). Bu ifadeyle Lloyd George, Wilson’un kimi zaman aşırıya

⁵ İrlanda Özgürlük Hareketi’ni ele alan bir çalışma için bkz. KISSANE, Bill; *The Doctrine Of Self-Determination And The Irish Move To Independence:1916–1922*, Journal of Political Ideologies, 8(3), October 2003, s.327–346.

kaçan idealist fikirleri ve Almanya'yı cezalandırmaya kararlı Clemenceau'ya mizahi bir dille atıfta bulunmaktadır.

Son olarak İngiltere'nin I. Dünya Savaşı sırasında yaptığı harcamaların tazmini konusundaki taleplerine değinmek gerekir. Savaş sırasında İngilizlerin uğradığı insan kaybından ziyade maddi zarar ve ardından gelen ekonomik bunalımın İngiliz dış politikasında ağırlığını daha fazla hissettirdiği görülmektedir. Savaş öncesinde dünyanın denizaşırı en büyük yatırımcısı ve finansal merkezi olan Londra, dünyadaki tüm hükümet harcamalarının yüzde 40'ını finanse eder konumda bulunmaktadır. 1914-1920 evresinde ise İngiltere'deki enflasyon neredeyse iki katına çıkmıştır, Pound ve Sterlin yüzde 61,2'lik değer kaybına uğramıştır. Değeri 550 milyon Sterlin'i bulan yurtdışındaki İngiliz özel işletmeleri elden çıkarılmıştır. İngiliz tacirlere ait ticaret gemilerinin yüzde 40'ı Alman hücum botları tarafından batırılmıştır. Almanya'dan savaş tazminatı karşılığı alınan kömür de yerel endüstriyel üretimi felce uğratmış, 1926 Genel Grevleri'nin de başlıca nedenini oluşturmuştur (Lowe, 1982: 32). Kısacası İngiltere tazminat meselesinde yukarıda sayılan ekonomik gerekçeleri koz olarak kullanma imkânına sahip olsa da, Fransa gibi bunu açıktan açığa ve baskıcı metotlarla uygulama yolunu gütmemiş; David Lloyd George, George Clemenceau'ya göre konferansta daha ılımlı ve uyumlu bir tablo çizmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Başkan Woodrow Wilson

ABD'yi temsilen konferansa katılan Başkan Woodrow Wilson görevini sürdürürken Avrupa'yı ziyaret eden ilk Amerikan Başkanıdır. Başkan Wilson'u anlatırken, klasik Avrupalı liderlerden sayılan David Lloyd George ve Clemenceau'dan ayrı tutularak üzerinde biraz daha fazla durmak gerekir. Woodrow Wilson, pek çok bakımdan Jefferson'dan beri Amerikan politikasında en dikkate değer kişilik olmuştur. Siyaset yaşamının doğasına alışmamış bir bilgin ve aydın olduğu halde, gözü açık, işini bilir, yetenekli bir insandır. Bir hayalperest ve idealist olarak tanımlanabildiği gibi Amerikan siyasetinin Lincoln'dan beri en realist ve başarılı lideri olduğu da belirtilmektedir. Politika ve uluslararası işlerde tam bir ahlakçı, eski moda bir kibarlığın yanında mücadeleci, prensiplerine gönülden bağlı, şiddetli bir inatçıdır yapısı vardır ve itiraz edildiğinde sükûnetini muhafaza edememesi ile ünlüdür (Nevins and Commager, 2005: 363). Siyaset bilimi profesörü ve Princeton Üniversitesi başkanı olan Wilson, akademik camia ile bağını muhafaza etmiştir. 1910 yılında New Jersey'i⁶ Amerikan siyasetinin örnek bir cumhuriyeti haline getirerek, ülke çapında bir üne kavuşmuştur. Bunu başarırken de sonradan büyük bir ustalıkla kullanacağı yöntemlerden birçoğunu; cesaret, karşısındakini savunmasız bırakan bir açıklık, parti lideri konumunda ısrarcı tavır, politikacıları dikkate almayıp doğrudan halka hitabet, sürekli

⁶ Wilson'un New Jersey valiliği 1911-1913 yılları arasındadır.

baskı taktiği gibi metotlar geliştirmiştir. Ayrıca bu görevi sırasında William Jennings, Bryan gibi kendisini başkanlığa taşıyacak isimlerle de yakın diyalog halinde olmuştur.⁷ Wilson aynı zamanda bir siyaset araştırmacısıdır ve yönetim üzerine çeşitli kitaplar yazmıştır.

Wilson'un dış siyaseti, selefi William Howard Taft'tan kesin çizgilerle ayrılmaktadır. Taft, "dolar diplomasisi" adı verilen siyaseti yürütmeye gayret göstermiş, bu siyaset sayesinde ABD dünya işlerinde büyük ölçüde nüfuz elde ederken Latin Amerika'da milliyetçiliği teşvik etmiş, aynı zamanda ABD'nin o yıllarda doğrudan menfaati olmayan bölgelerde diplomatik ve ekonomik riskler almasını sağlamıştır. Wilson öncelikle bu anlayışı terketmiş ve yönetimi devralmasının ardından ilk resmi hareketlerinden biri olarak Çin'e bankerler tarafından teklif edilen borçlanma onayını geri çekmiştir (Nevins and Commager, 2005: 377). Wilson yönetimi Avrupa'nın savaşla birlikte hegemon anlayışında görülen gerilemeyi de fırsat bilerek "barışın kutsallığı" ve "antlaşmaların kutsallığı" prensiplerini de uygulamada uluslararası ilişkiler literatürüne yerleştirmeyi başarmıştır.

Wilson'a göre 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Amerikan barışına en ciddi tehdit Avrupa'dan gelmektedir. Avusturya-Macaristan veliahdının öldürülmesiyle başlayan savaş karşısında Amerikan halkının ilk tepkisi şaşkınlık olmuştur. Başkan Wilson'un savaş başlar başlamaz ilan ettiği tarafsızlık da bütün Amerikan ulusunun bu duygusunu yansıtırken ABD'nin savaş hazırlıklarına girişmesi için gereken zamanı kazandıracak nitelikte bir hamledir. Ancak eylemde tarafsızlık, fikirde de tarafsızlığı beraberinde getirmemektedir. Amerikan halkının duyguları başından beri şiddetli bir taraflılığı barındırmaktadır. Halkın büyük çoğunluğu İngiltere, Fransa ve Belçika'nın galip gelmesini istemektedir. İngiliz halkıyla geçmişten gelen ortak kültür, gelenek ve medeniyet ortaklığı, 18. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen Amerikan Devrimi sırasında Fransızların yardımı ve Belçika'nın Almanya karşısındaki direnişi Amerikan halkının belleğinde fazlasıyla yer tutmaktadır. Bunların dışında kalan bir kesim (Alman ve İrlanda asıllı Amerikalılar) ise sayıca genelin fikrini etkileyemeyecek kadar azınlıkta kalmaktadır. Pasifik Okyanusu, Çin ve Karayip Adaları'nda Alman siyaseti, Alman militaristlerinin acımasız davranışları ve Alman entelektüelleri ile devlet adamlarının "küstağça" tavırları, Amerikalıları savaştan çok önce Almanya'nın aleyhine çevirmiştir (Nevins and Commager, 2005: 378-379). Halkın subjektif duyguları bir yana bırakılarak durum reel politik olarak değerlendirildiğinde de benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Avrupa'da, İngiltere ve Fransa'yı mağlup eden bir Almanya'nın karşısına çıkacak güçte bir devlet kalmamaktadır, zira devrim sancıları çeken Rusya'nın toparlanması için uzun yıllara ihtiyaç vardır, Avusturya-Macaristan ve İtalya ise karşı kutuplarda yer almakla birlikte, kendi başlarına veya ittifakla Almanya devini durduracak nüfus ve

⁷ Bryan, aynı zamanda Paris Barış Konferansı'nın düzenlendiği 1919 yılında ABD Dışişleri Bakanı görevini yürütmüştür (Nevins and Commager, 2005: 364-367).

askeri güce sahip değillerdir. Kısacası ABD müdahalesi olmadığı takdirde, kıta Avrupa'sında tek güç Almanya olacak ve kısa zamanda Atlantik'in ötesine geçerek ABD'nin güvenliğini ciddi biçimde tehdit edebilecektir. Böylece Amerikan halkının Almanya antipatisi ve Alman zaferinden duyulan korku kısa zamanda etkisini göstermiş ve Amerikan politikasını kesin olarak etkisi altına almıştır.

ABD'nin Almanya'ya savaş ilan ettiği 1917 yılına kadar ABD hukuken tarafsızdır buna rağmen bazı hamleleri bu tarafsızlığın ihlali olarak değerlendirilebilir. Amerikan endüstrisi hızlı biçimde İngiltere ve Fransa'dan gelen talepler doğrultusunda düzenlenmiş ve muazzam miktarlarda besin ve savaş malzemesi bu devletlere gönderilmiştir. Amerikan bankaları da benzer şekilde satın alma ajanları olarak hareket etmiş ve büyük çaplı krediler sağlamışlardır. Tüm bu politikalar Başkan Wilson, Savunma Bakanı Newton D. Baker, Maliye Bakanı McAddo ve Harp Sanayi Masası (War Industries Board) Başkanı Bernard Baruch'un çabalarıyla da destek görmüştür. Tarım üretimi dörtte bir, kömür üretimi beşte iki artırılmıştır. Vergilerin sıkı takibi sonucu otuz altı milyar dolar vergi geliri sağlanmış, bunun on milyarı müttefiklerin borçlandırılmasında kullanılırken, kalanı da silahlanmaya ayrılmıştır (Nevins and Commager, 2005: 373). Böylece savaş öncesi ekonomik kriz tehlikesi geçiren Amerikan tarımı, endüstrisi ve bankacılık sektörü bu alışveriş karşısında oldukça kârlı çıkmıştır⁸.

Demokrasilerin savaş nedeninin özlü bir tanımını yapan Wilson'un reteriği zaferi sağlamak için silahlı kuvvetler kadar önemli bir rol oynamıştır. Wilson, ABD, Almanya ile savaşa girmeden Alman halkına karşı değil, zorba ve otokrat hükümetlere karşı olduğu noktasında ısrar ederek Almanya'da ayrılık tohumları ekmeye çalışmıştır. Barış şartlarının, Amerikan halkının ve müttefik devletlerin ısrarına rağmen, ilhak ve cezalandırıcı hükümler içermemesi gerektiğini sürekli vurgulamıştır. ABD Kongresi'ne gönderdiği

⁸ ABD'nin Almanya'nın düşmanlarına sağladığı yardımlar Almanların dikkatinden kaçmamıştır. Alman denizaltıları 1915'te İngiliz Lusitania gemisini batırarak, 128'i Amerikan 1100'den fazla kişinin ölümüne sebep olmuştur. Almanya daha dikkatli olmayı vaat etse de, bu olay Amerikan kamuoyunu öfkelenirse de, Başkan Wilson'un sükünat çağrısı işe yararmış, Amerika'yı "savaş dışı" tutmanın ödülünü 1916 başkanlık seçimini kazanarak almıştır. 1917 yılının başlarında Almanya'nın sözünden dönmesi savaşın gidişatını değiştirecektir. İngiltere'yi altı ay içinde aç bırakabileceğini ve Amerikan yardımlarının bu süre içinde etkili olamayacağını hesaplayan Almanlar, kayıtsız şartsız denizaltı savaşını yeniden başlatmış ve birkaç hafta içinde sekiz Amerikan gemisini batırmıştır. Bunun yanında ABD'yi asıl savaşın içine çeken gelişme, Almanların ABD'yi Meksika ve Japonya ile savaşa sokma niyetini güden bir planın ortaya çıkmasıdır. 2 Nisan 1917'de ABD Kongresi'nde Wilson'un ateşli konuşmasının ardından 6 Nisan 1917'de ABD savaşa girmiştir. ABD savaşa girmek için en doğru zamanı kollamış gibidir. ABD'yi savaşa çeken Almanya'nın akıl almaz hatalarının dışında, 1917 yılına geldiğinde müttefiklerin durumu da kötüye gitmektedir. 1917 Ekiminde İtalyan ordusu Avusturya-Macaristan karşısında Caporetto'da bozguna uğramış, bir ay sonra Çarlık Rusya ordusu devrim nedeniyle silah bırakarak barış istemişlerdir. 1918 baharında Almanya tartışmasız olarak Batı Avrupa'da üstünlüğü ellerine geçirmiş, İngiltere ve Fransa'ya son darbeyi vurmak için hazırlıklara girişmiştir. Müttefikler bu durum üzerine Paris Konferansı'na katılan Fransız delegelerden biri olan Mareşal Foch'u başkomutanlığa getirmiş ve Başkan Wilson'a, ABD'nin yeterli asker yardımında bulunmadığı takdirde savaşın kaybedileceği uyarısında bulunmuşlardır (Webster, 2005: 556, Nevins ve Commager: 2003: 377-378 ve Aster, 2008: 454-455).

1918 Ocak tarihli mesajında, adil bir barış için esas olarak ünlü 14 maddelik tasarısını sunmuştur⁹.

Gerek 1917 yılı şartlarında, gerekse Paris Barış Konferansı görüşmeleri sırasında ön plana çıkan bir lider olan Başkan Wilson, savaşı sona erdiren antlaşmaların imzalanması ile art arda bazı beklenmeyen hamleler yapmıştır. Öncelikle bir demokrat kongre seçimi için halka başvuran Wilson'un bu hamlesi ülkesinde "partizanlık" olarak algılanmış, her iki mecliste Cumhuriyetçilerin çoğunluğu ele geçirmesine yol açmıştır. Paris'e şahsen gitme kararı alarak, o döneme kadar hâkim olan "bir başkanın hiçbir zaman Amerikan toprağını terketmemesi" gerektiği düşüncesine sahip Amerikan halkını olumsuz etkilemiş, beraberinde lider bir cumhuriyetçi götürmeyerek toplantıya şahsen iştirak etmesiyle de Avrupa'da olan nüfuzu azalmıştır (Bellais and Fanny, 2008: 364-365; Lentin, 2004: 727). Başkan Wilson, Versay Antlaşması ve Milletler Cemiyeti tasarısıyla ülkesine döndüğünde beklemediği bir muhalefetle karşılaşmıştır. Pek çok Cumhuriyetçi lider, Demokratları yenmek ve Wilson'u saf dışı bırakmak için bunu bir koz olarak kullanmıştır. 1917'de ABD'nin savaşa girmesine muhalefet eden ancak seslerini yeterince duyuramayan Alman, İtalyan ve İrlanda asıllı Amerikalılar barış şartlarına karşı gelmek için çeşitli sebepler üretmiştir. Antlaşma Almanya karşıtı kesimleri de tam anlamıyla tatmin edememiştir. Almanya'nın daha ağır koşullarda cezalandırılmasını isteyen şahin gruba karşılık, liberaller de (aralarında iktisatçı Keynes'in de bulunduğu) antlaşmanın toprak ilhakı ve cezalandırıcı yönünün, Başkan Wilson'un öngördüğünün aksine, fazlasıyla vurgulandığını düşünmüşlerdir. Toplumun çoğunluğunu oluşturan muhafazakâr kesim ise ABD'nin politikalarının Avrupalılar arasındaki kavgalara alet edildiğini ve geçmişte ülkelerinin 'Eski Dünya'nın işlerinden uzak tutulduğunu hatırlatırken, bundan sonra Avrupa politikalarından yakasını sıyıramayacağına inanmışlardır (Nevins ve Commager: 2003: 378). Paris Konferansı'nın yarattığı buhran ve Amerikan halkının içine düştüğü derin fikir ayrılıklarının sonunda Başkan Wilson 1921 seçimlerini kaybetmiş ve yerini Cumhuriyetçi Parti'den Warren G. Harding'e bırakmıştır. Wilson'un yenilgisi, kendi icadı olan *Yeni Özgürlük* kavramının ve evrenselliğin reddiyle beraber, *bırakınız yapsınlar* (Laissez-faire) politikasının ortaya çıkmasına uygun zemin hazırlamış ve bu iki görüş sonraki 10 yıl boyunca Amerikan politikasına hâkim olmuştur¹⁰.

⁹ Wilson'un 14 Noktası olarak bilinen tasarı şu prensipleri öngörmektedir: Açık tartışma yoluyla yapılmış anlaşmalar, başka bir ifadeyle gizli antlaşmalara karşı çıkma, savaşta ve barışta denizlerin serbestliği, milletler arasında ticaret engellerinin kaldırılması, silahların azaltılması, sömürge isteklerinin tarafsız şekilde ayarlanması, Rusya'yla kendi seçtiği kurumlarla kendi ulusal siyasetinin kurulmasında işbirliği, ulusların kendi kaderini tayin ilkesine gereken önemi vererek Avrupa'da sınırların yeni baştan düzenlenmesi, siyasi bağımsızlık ve toprak bütünlüğü noktalarında karşılıklı garantiler sağlamak üzere bir kurumun oluşturulması (Bu kurum Milletler Cemiyeti adını alacaktır.)

¹⁰ 1921'de seçilen Cumhuriyetçi Parti politikası gelen olarak ABD'nin 'Yalnızlık Politikası'na dönüşü ve ekonomik milliyetçiliğin tırmanışı olarak yorumlansa da, ABD'nin geçmişteki yükümlülüklerinin bir gereği olarak, tam anlamıyla bir yalnızlık söz konusu olmamıştır. Yeni başkan Harding, denizaltı silahsızlanması üzerine bir konferans toplanmasına ön ayak olmuş ve kısmi başarılar sağlamıştır. Onun halefi Calvin Coolidge, uluslararası ilişkilerde savaşın bir araç olarak kullanımını yasaklayan 1928 Paris Paketi (Briand-

Fransa ve Başbakan Georges Clemenceau

Paris Barış Konferansı'na Fransız tarafını temsilen katılan Georges Clemenceau'nun politikalarında savaş yorgunu Fransa'nın zararlarının tazmini ve gelecek yıllar için ülkesinin güvenliğini sağlamak önceliğe sahiptir. Bunun için de Almanya'nın askeri, stratejik ve ekonomik alanlarda zayıflatılmasını hedeflemiştir. Paris Barış Konferansı öncesi 40 yıl içinde iki kez Fransız topraklarına düzenlenen Alman saldırılarına tanık olan Clemenceau'nun fikirlerinde bu olayların derin izleri görülmektedir. Bu bağlamda esas öncelik Almanya'nın bir daha böyle eylemlere girişmesinin engellenmesidir. Fransa, Rhine Nehri'nin Almanya-Fransa arasında sınır olmasını toplantı boyunca vurgulamıştır. Clemenceau, Fransa'nın bu hedefine tek başına ulaşamayacağını da farkındadır; Fransa'nın güvenliğinin Amerikan ve İngiliz müttefiklerin garantisıyla sürdürülebilmesi daha akılcı bir seçenek olacaktır. Clemenceau'nun Wilson'u zorlukla ikna ederek imzalattığı karşılıklı savunma antlaşması, ABD Senatosu'nun reddetmesi üzerine yürürlüğe girememiştir. I. Dünya Savaşı'nda materyal ve insan kaybı olarak önemli zararlara uğrayan Fransa aynı zamanda savaş tazminatı başlığı altında önemli tavizler koparmanın da peşinde olmuştur. Clemenceau'nun tüm çabalarına rağmen Fransa beklediği oranda bir miktar alamamıştır. Tazminat meselesinde de Almanya'dan beklediğini bulamayan Fransa, Almanya'nın borçlarını ödemeyeceği korkusuyla 1923 yılında Ruhr bölgesini işgal ederek İngiltere ve ABD'nin güvenini derin ölçüde sarsmıştır. Konferans süresince devamlı Almanya'nın cezalandırılması üzerine fikirler veren Clemenceau, Wilson'un cezalandırıcı ve ilhak yanlısı maddelere karşı çıkması nedeniyle büyük sıkıntı yaşamıştır. Wilson'un sürekli dile getirdiği 14 Prensibi karşısında dindar bir kişiliğe sahip olan Clemenceau şu şekilde söylenmektedir: "Bay Wilson, 14 prensibiyle beni sürekli sıkıyor. Neden on dört? Tanrı'nın bile on yasası var!" (Stevenson, 2006: 198-199).

Clemenceau'nun şahin politikalarının dışında Fransa, Almanya barış için alternatif yolları da denemekten uzak durmamıştır. Mayıs 1919'da diplomat René Massigli gizli görevle Berlin'e gönderilmiş ve Massigli, ziyareti sırasında hükümeti adına temaslarda bulunduğunu belirterek, halen Paris Barış Konferansı'nda Almanya ile ilgili düzenlemeler sürerken toprak ve tazminat konularında uzlaşılmasını teklif etmiştir. Alman-Fransız işbirliği hedeflenen bu girişime dayanak olması için Massigli, Fransa'nın "Anglo-Saxon" olarak nitelendirdiği Amerikalılar ve İngilizlere güvenmediğini, savaş sonrası dönemde Fransa'ya en büyük tehdidin bu iki ülkeden gelmesini beklediğini açıklamıştır. Anglo-Saxon hegemonyasına karşı Almanya ve Fransa'nın ortak çıkarları olduğunu vurgulayan bu plan, Alman yetkililerce ciddiye alınmamıştır. Alman Dışişleri Bakanı Kont Ulrich von Brockdorff-

Kellogg Paktı olarak da adlandırılır) için altmış iki devletin desteğini sağlamıştır. Yeniden yapılanma sorunlarının çözümü için ortaya atılan Young ve Daves Planlarının başlıca savunusu ABD'den gelmiştir ve Başkan Herbert Hoover savaş borçlarının ödenmesi üzerine moratoryum (borç erteleme) teklifini sunmuştur (Trachtenberg, 1979: 50-51).

Rantzau bu öneriyi “Fransızların bir oyunu ve Versay’ı oldu-bittiye getirerek kabul ettirmenin bir ürünü” olarak değerlendirmiştir (Trachtenberg, 1975: 43). Paris Barış Konferansı sırasında müttefik ülkelerin tazminat meselesi üzerinde derin fikir ayrılıklarının olduğunun farkında olan Almanya’nın daha cazip seçenekleri bulunmaktadır. Almanlara göre ABD, barış antlaşmasının şartlarının yumuşatılmasında Fransızlara göre daha ılımlı olacak ve Almanya lehine daha uygun şartlar sunacaktır. Tazminat meselesinin sonunda da anlaşılacağı gibi Almanların bekledikleri öneri ABD’den değil, İngiliz Başbakanı Lloyd George’dan gelmiştir (Sharp and Fischer, 2005: 436).

Paris Barış Konferansı sonrası netleşen Versay Antlaşması’nın hemen hemen hiçbir maddesi Fransız tarafını memnun etmemiştir; Müttefik Kuvvetler Genel Komutanı Fransız Ferdinand Foch, Versay Antlaşması için “Bu bir barış değil, yirmi yıllık bir ateşkes” yakıştırmalarını yapmıştır (Fried, 2005: 409-410). Almanya’nın askeri açıdan kıpırdayamaz hale getirilmesi, savaş tazminatı yüküyle ekonomisinin kontrol altına alınması ve ceza yoluyla terbiye edilmesi üzerine kurulu Fransız politikası büyük oranda başarısız olmuş, Fransız halkının ihtiyaçlarına cevap veremeyen Clemenceau, Ocak 1920’deki Fransa devlet başkanlığı seçimlerini kaybetmiş ve siyasi kariyerine son noktayı koymuştur.

Paris Barış Konferansı’nda Alman Meselesi ve Versay Antlaşması’nın Ortaya Çıkışı

Müttefiklerin Alman meselesine yaklaşımında ele aldığı temel konular ceza, önleme ve ödeme olmuştur. Yabancı kaynaklarda kısaca 3P (*Punishment&Prevention&Payment*) olarak da adlandırılan bu maddelerin geneli üzerinde tüm taraflar ortak görüşe sahiptir. Herkes Almanya’nın savaşın sorumlusu olduğunu, bir daha böyle bir girişime kalkışmaması için gerekli her türlü tedbirin alınması gerektiğini ve verdiği zararları tazmin etmesini kabul etmektedir. Müttefikleri fikir ayrılığına düşürse bunların nasıl yapılacağıdır. Bu bölümde Almanya’nın silahsızlandırılması, tazminat meseleleri genel hatlarıyla ele alınacaktır.

Ocak 1919’da başlayan görüşmelerden bir ay sonra Wilson’un Paris’e tekrar dönüşü Almanya ile varılacak barış antlaşmasının koşulları üzerinde sıkı bir çalışma dönemi başlatmış ve bu dönem de Mayıs 1919’a kadar sürmüştür. Wilson ABD’deyken müttefik kuvvetlerin aklında halen ne tür bir antlaşmanın oluşturulması gerektiği ve Almanya’nın durumu hakkında derin ve kaygı verici sorular dolaşmaktaydı: “Almanya’nın yenilgisi ne anlama gelmektedir? Almanya’nın elindeki asker, kaynak ve insan gücünün miktarı nedir? Avrupa’daki müttefik kuvvetlerin durumu nedir ve ne kadar süre boyunca Avrupa’da kalacaklardır?”. Asıl olan Almanya’nın yenilgisinin beklenmedik bir zamanda ve hızda gerçekleşmiş olmasıdır. ABD’nin 1917’de savaşa katılmasıyla birlikte gerilemeye başlayan Alman orduları ancak tam

bir yenilgiye uğradıklarını anladıklarında teslim olma gereğini hissetmiştir. 8 Ağustos 1918 tarihi Alman ordusu için “kara gün” olarak adlandırılır. Müttefik kuvvetleri o gün Alman hatlarını aşarak Almanya'nın içlerine doğru ilerlemeye başlamıştır. Nitekim 14 Ağustos'ta Alman General Ludendorff, Kayzer'e Almanya'nın müttefiklerle görüşmesi gerektiği talebini iletmış, 29 Eylül'de ise ne pahasına olursa olsun barış yapılması gerektiğinden bahsetmiştir (Macmillan, 2003: 159).

Almanların komuta cephesinde bu gelişmeler yaşanırken, Alman halkı nezdinde bu durumun tersi bir anlayış hâkimdir. 1918 yılında Alman askerleri anavatana düzgün taburlar halinde dönmeye başlamış ve sevinç gösterileri arasında kahraman gibi karşılanmışlardır. Ateşkesin imzalandığı Kasım ayı içerisinde Alman orduları halen Fransa ve Belçika topraklarında konuşlanmış vaziyettedir ve doğu cephesinde de Rusya karşısında Brest-Litovsk Antlaşması ile zafer kazanılmıştır. Müttefiklerin başlattığı Bahar Hücumuna (*Spring Offensive*) kadar Avrupalı devletler dâhil Alman halkında da savaşın Almanya'nın lehine yürüdüğü yönünde kanaat hâkimdir (Ashton and Hellema, 2000: 56-57). Bu nedenle gelişmelerden yeterince haberdar olamayan Almanların tepkisini yadırgamamak gerekir. Kayzer'in hükümeti düşmüş olmasına rağmen yeni başkan Friedrich Ebert de orduyu karşılayanların arasında yerini almıştır (Mulligan, 2003: 351). Diğer bir mesele de müttefik ordularının sayısı ve Avrupa'da kalma süreleriyle ilgilidir. Barış sonrası koalisyonlar genellikle çabuk dağılmakta ve herkes ‘kabuğuna çekilmektedir’. Zaferi kazanan Avrupalıların gözünde ABD kuvvetlerinin Avrupa'da daha fazla kalması için bir neden yoktur ve ABD'nin savaşın başında tarafsızlık kalarak elde ettiği kazanımlar Avrupalıların ‘sırtından’ sağlanmıştır (Goldstein, 2002: 102-106). Diğer yandan Almanya'nın eski gücünü geri kazanması korkusu karşısında bu kuvvetlere de ihtiyaç duyulması ihtimali göz ardı edilmemektedir. Savaş yorgunu halklar da bir an önce askerlerin ülkelerine dönmesi yönünde liderlere baskı yapmaktadır. Kasım 1918'de Avrupa'da konuşlanmış 198 müttefik tümeninin sayısı Haziran 1919'da 39'a düşmüştür (Macmillan, 2003: 161). Kısacası Avrupalılar ve Amerikalılar bu tür ikilemler arasında gidip gelmekteydi.

Müttefiklerin Almanları köşeye sıkıştırma taktiği olan deniz ablukası uygulaması da etkinliğini yitirmiş ve bir takım insani facialara davetiye çıkarmıştır. 11 Kasım'da başlayan ateşkestən 28 Haziran'daki barış antlaşmasına kadar geçen sürede uygulamada kalan abluka, 523 binden fazla insanın açlıktan ölmesine neden olmuştur. Ateşkesin Almanya'ya yiyecek sevkiyatına izin vermesine rağmen müttefikler gemileri Almanya'dan talep etmişler, Almanlar ABD'den kredi talebinde bulunmuşlardır. ABD Senatosu'nun vetosu nedeniyle kredi sağlanmamış, altın rezervlerini kullanmayı teklif eden karşısında bu defa altınları savaş tazminatı olarak almak isteyen İngiliz ve Fransızlar karşı çıkmıştır. Abluka uygulaması ve yaşanan ölümler Alman halkının hafızasında derin izler bırakmış ve müttefiklere duyulan nefreti artırmıştır (Peukert, 1992: 144-146).

Cezalandırma, Savaşın Sorumluluğunun Almanya'ya Yüklenmesi ve Sorumluların Yargılanması

Paris Barış Konferansı'nda tüm taraflar savaşı Almanya'nın başlattığını peşinen kabul etmişlerdir. Müttefiklerin ortak tezine göre Almanya Belçika'yı işgal etmesiyle sözünden dönmüştü, Romanya'ya Bükreş Antlaşması'nı dayatmış ve Brest-Litovsk Antlaşması ile Çarlık Rusyası topraklarının üçte birini ele geçirmişti. Wilson'un ifadeleriyle Rusya "hiçbir yerde adalet uygulamamış, her yerde güçlerini zorla empoze etmişlerdi" (Macmillan, 2003:163). Almanya savaşı başlatan taraf olarak görülürken, Kayzer Wilhelm ve baş danışmanları da bundan sorumluydular. Başlangıçta Lloyd George, Wilson ve Clemenceau, Kayzer konusunda işi sıkı tutmuştur. Müttefikler, Versay Antlaşması'nın 227, 228 ve 230. maddelerine bu konu ile ilgili düzenlemeleri yerleştirmişlerdir. Buna göre 227.madde gereği II. Wilhelm'in uluslararası ahlaki değerlere ve insanlığa karşı en büyük suça karışmakla ve insanlık suçu işlemekle yargılanmasına karar verilmiştir (Ashton and Hellema, 2001: 55). 228.madde ile aralarında II. Wilhelm'in baş danışmanlarının da olduğu pek çok Alman, savaş suçu işlemekle suçlanmıştır. 231. madde ile de savaşın tüm yükümlülüğü ve müttefik güçlerin ülkelerinde zarar gören sivililerin uğradığı zararlar ile yol açtığı felaketlerin tüm faturası Almanya'ya (ve müttefiklerine) kesilmiştir.

Uygulamada ise durum bundan farklı olmuştur. İngiltere'deki koalisyon savaş sonrası seçim kampanyasında bu konuyu malzeme yapmayı bile denemiş ve başarısız olmuştur. Wilson ise bu konuda kararsız kalmıştır, Alman militarizmine duyduğu nefret ve Kayzer'in de bu militarizmin sembolü olduğuna inanmakla birlikte, özellikle Robert Lansing liderliğindeki Amerikan uzmanların konunun hukuksallığından kaygı duyması Wilson'un kararını etkilemiştir (Macmillan, 2003:164-166).1919 ilkbaharında müttefiklerin Kayzer'i ve ekibini cezalandırma hevesi kaçmış ve Kayzer meselesi üç lider arasında şakalaşma konusu olmaktan ileri gidememiştir. Neticede Kayzer'in insanlığa karşı suç işlediğini öngören madde uygulanmamış, Hollanda'ya iltica etmesine göz yumulmuştur. Kayzer 1941 yılında burada ölmüştür. Daha alt düzeydeki Alman suçluların yargılanması ise Alman özel mahkemelerine devredilmiş, yargılanan 12 Almandan sadece ikisi dörder yıllık hapis cezasına çarptırılmıştır. 'Savaşın sorumlusu' Kayzer ve ekibinin yargılanması hikâyesi de böylece kapatılmıştır.

Önleme (Alman Silahlı Kuvvetlerinin Sınırlandırılması)

Müttefikler, Almanya'nın eski gücüne kavuşması ve Avrupa'yı yeni maceralara sürüklemesini önlemekte kararlıdır. Liberalizm ve demokrasinin hâkim olduğu o yıllarda militarizme (hedef alınan Alman militarizmidir) sürekli kuşku ile bakılmakta ve engellenmezse bunun dünya için tehdit oluşturacağına inanılmaktadır. Wilson'un 14 Prensibi arasında da yer alan "ulu-

sal düzeyde silahsızlanmanın teşviki” maddesi tartışmalarda sıkça yer edinmekte ve Milletler Cemiyeti'nin en güçlü iddiası da ülkelerin silahsızlanmayı kendi iradeleri ile kabullenerek, uluslararası düzeyde bir barış ve güven ortamı oluşturmaktır (Webster, 2005: 554).Ancak vurgulanan silahsızlanma kavramı kendi başına bir anlam ifade etmemektedir. Almanya'nın güvenlik ihtiyacını karşılayacak silahlı kuvvetlerin miktarı belirlenmedi; nitekim Kayzerin düşmesinin ardından kurulan yeni cumhuriyette çıkan isyanların bastırılmasının yanında, Sovyet Rusya'nın niyetlerinin anlaşılmasından (Sovyet Rusya, Almanya ve müttefikleri gibi konferansa davet edilmemişti) kaynaklanan Bolşevizmin yayılması korkusu, Alman silahsızlanmasında müttefiklerin aklını sürekli meşgul etmiştir. Lloyd George'un yakın danışmanlarından Sir Maurice Hankey'in ifadelerine göre, “Tüm kusurlarına rağmen Almanlar sağlam, vatansever, güvenilir ve çok iyi örgütlenmiş bir toplumdur.” (Stevenson, 2006: 199, Macmillan, 2003: 167)

Fransız bakış açısı ise sertliğini korumuştur. Yüksek Komisyon'un başına getirilen Mareşal Foch, ateşkesin başında benimsediği tutumunu sergilemeye devam etmiş, müttefiklerin Almanların tüm askeri malzemelerine el koymasını, Ren bölgesi ve köprübaşlarının işgal edilmesini, Fransız-Alman sınırındaki istihkâmların sökülüp, Alman ordusunun 100 bin kişiyle sınırlandırılmasını savunmuştur. Foch aynı zamanda Almanların terhisleri yeterince hızlı yapmadığı ve silahları teslim etmediğinden de yakınmaktadır (Jackson, 2006: 262).Rutin olarak her ay yenilenen mütareke sırasında Foch, beklentileri doğrultusunda mütarekeye yeni şartlar sokmak istemiş ancak Wilson bu öneriyi reddetmiştir. Sonunda müttefikler arasındaki kriz, 12 Şubatta Yüksek Komiser'in toplantısının ardından mütarekeye yeni maddeler eklenmemesine ve Foch'un da barış antlaşmasının askeri maddelerinin ayrıntılı hazırlanmasında görevli komitenin sorumluluğuna getirilmesiyle geçici olarak çözülmüştür.¹¹

100 bin kişilik orduda karar kılınmasının ardından Almanya'da zorunlu askerlik hizmeti de kaldırılmıştır ve lise ile üniversite öğrencilerinin yedek subay olarak yetiştirilmesi yasaklanmıştır. Ren bölgesindeki istihkâmların sökülmesi, ağır silah sanayisinden arındırılması ve silah ithalatının yasaklanması da alınan diğer kararlardır. Müttefikler arasında Almanya ile doğrudan kara savaşına girebilecek tek ülke Fransa olduğundan Fransız talepleri kara ordusunun sınırlandırılmasında ön plana çıkmıştır. Donanma meselesinin çözümü ise daha zor olmuştur, bu konu İngiltere ve ABD'nin deniz ticaretini ve ülke güvenliğini doğrudan etkilediği için müttefikler arasında daha keskin bir görüş ayrılığı doğmuştur. Denizaltılar konusunda Fransa haricinde müttefikler bunların batırılması konusunda anlaşmıştır. Fransa'ya istediği on parça denizaltı kendisine teslim edilmiş, kalanlar da hurdaya çıkarılmıştır(Jackson, 2006: 265).

¹¹Foch'un komitesinin 3 Marttaki ilk raporunda temel donanımına sahip, ağır silahı ve genelkurmayı olmayan, sayıca az sembolik bir Alman ordusunu önermişti. Lloyd George'un Clemenceau'yla gizlice görüşmesinin ardından sembolik ordu fikrinden vazgeçilmiş, sayı noktasında da Fransa'nın istediği 100 bin kişilik orduda karar kılınmıştır. (Macmillan, 2003: 167, Jackson, 2006: 263).

Savaş gemileri meselesi ise daha farklı bir mecrada ilerlemiştir. Başlangıçta Amerikan ve İngiliz amiraller, Alman gemilerini kendi donanmalarına katmanın maliyetli olacağını hesaplamıştır. Buna rağmen denizlerde İngiliz-ABD rekabeti geçmişten beri bilinen bir olguydu. İngiliz Amiral William Benson, ABD'nin deniz hâkimiyeti tahtından İngilizleri indirene kadar silahlanmayı durdurmayacağını farkındadır. Ancak savaş dolayısıyla ekonomik zarara uğramış İngiltere'nin de bu yarışı sürdürmeyeceğini de hesaplanmıştır (Aster, 2008:452-454).Denizlerdeki İngiliz-ABD rekabetinden doğan tartışma Almanya'nın donanma gücü tartışmasını gölgede bırakmış ve İngiliz-ABD restleşmesine dönüşmüştür. Lloyd George, 1 Nisan'da Wilson'un I. Dünya Savaşı sırasında donanmadan sorumlu bakan olarak atadığı Josephus Daniels'la kahvaltı ederken kendisine ABD'nin donanma inşasını sürdürürse, Milletler Cemiyeti'nin vurguladığı denizlerde silahsızlanma maddesinin işlevini yitireceğinden bahsederek, ABD'nin ısrarını sürdürdüğü takdirde İngiltere'nin antlaşma metnine imza atmayacağı tehdidinde bulunmuştur (Macmillan, 2003: 177-178).Sonunda mesele daha fazla büyümeden taraflar uzlaşmış, ABD gemi inşa programını değiştirirken, İngilizler de Milletler Cemiyeti'ndeki maddeye itiraz etmeme kararı almıştır.

Son olarak Versay Antlaşması'nın 5. bölümünde kararlaştırılan şartlar şunlardır: Alman ordusu 100 bin kişiyle sınırlandırılmış, zorunlu askerlikle, lise ve üniversite öğrencilerinin yedek subay olması yasaklanmıştır. Almanya'nın deniz gücü en fazla 15 bin asker, 10 bin tonu geçmeyecek altı savaş gemisi, 6 bin tonu geçmeyecek 6 kruvazör, 800 tonu geçmeyecek 12 destroyerden oluşacaktır. Almanya tank, zırhlı araç, denizaltı ve savaş uçağına sahip olamayacaktır. Almanya'ya silah ithalatı ve kendi silahını imal edecek tesisler kurması yasaklanmıştır.

Ödeme (Savaş Tazminatı Meselesi)

Savaş tazminatı meselesi konferans boyunca müttefikler arasındaki en çetin görüşmelerin geçtiği konuyu oluşturmuştur. Meselenin iki boyutu vardır: Birincisi müttefikler arası boyutu ve ikincisi Almanya ile ilişkilerde yarattığı boyut.

Versay Antlaşması'nın son halini birlikte hazırlayan ABD, İngiltere ve Fransa'nın meseleyi ele alışı bütünüyle farklılık göstermektedir ve müttefikler arası ilişkileri 1920-1930'lu yıllar boyunca etkilemeye devam etmiştir (Macmillan, 2003: 181).ABD için öncelikli olan savaş sırasında İngiltere ve Fransa'nın kendisinden aldığı borcu ödemesidir. İngiltere ve Fransa içinse savaştan zarar görmüş ekonomilerini düzlüğe çıkarmak ve ABD'ye olan borçlarını ödeyebilmek. Bu ilişkiler sarmalında işin Almanya boyutu devreye girmiştir. Almanya'nın ekonomisi bu borcu kaldırabilecek midir? İngiltere ve ABD'nin fazladan Almanya ile ticaret münasebetlerini de düşünmesi gerekmektedir çünkü antlaşma sonrası Almanya'nın yeniden Avrupa düze-

nine entegrasyonu sağlanmalı ve bu devletle sağlıklı ticari ilişkiler ağı kurulmalıdır. Wilson'un düşüncesinde başından beri Alman halkının cezalandırılması değil, "rehabilite edilmesi" ön plana çıkmıştır. Fransa ise bir yandan savaşta uğradığı maddi açığı kapatabilmesi, diğer yandan da Alman ekonomisinin hızla yükselerek, silahlanmayı desteklemesinden endişe duymaktadır. (Nevins ve Commager, 2005: 382)

Paris Barış Konferansı'na hazine baş danışmanı olarak getirilen Keynes, Almanya'nın ödeyeceği tazminatı belirlemekle görevlendirilmiştir.¹² Keynes'e göre Almanya en çok iki milyar sterlin (on milyar dolar) ödeme kapasitesine sahiptir. Bundan fazlayı ülkeyi sefalete sürükleyebilir, yeni kurulmuş Weimar Cumhuriyeti'nde ihtilale neden olabilir ve Avrupa için çok tehlikeli sonuçlar doğurabilirdi (Macmillan, 2003: 183). Keynes bu miktarı çıkarırken müttefiklerin ABD'ye ve birbirlerine ödemeleri gereken borçları da çıkarmıştır. Keynes'in hesaplamalarına göre İngiltere kâğıt üzerinde alacaklı ülkedir, Fransa'nın ise toplam 3,5 milyar dolar borcu vardır. Keynes bu hesapları yaparken bir noktayı gözden kaçırmıştır; Fransa ve İngiltere'nin savaş sırasında Çarlık Rusya'ya, İtalya ve Romanya'ya verdiği borçları hesaba katmamıştır (Trachtenberg, 1979: 48). Keynes'in planının yanında İngiltere ve Fransa'nın da ABD'den farklı beklentileri vardır. Clemenceau, müttefikler arası ekonomik işbirliğini geliştirmek ve ileriki aşamalarda Almanya'yı da katmak için bir plan önermiştir. "Yeni Ekonomik Düzen" adını verdiği bu plan İngiltere ve ABD'nin muhalefetiyle karşılaşmış ve Nisan 1919'da reddedilmiştir. Lloyd George ise daha kurnazca davranarak müttefiklerin ABD'ye olan tüm borçlarının silinmesini önermiş (Macmillan, 2003: 184-185), bu 'dâhiyane' fikir de Fransız önerisi gibi çöpe gitmiştir. Keynes'in planının da ABD Kongresi'ndeki Cumhuriyetçilerin baskısıyla reddedilmesinin ardından Yüksek Konsey "Zararın Telafisi Komisyonu" adlı bir kurum daha oluşturmaya kadar vermiştir (Lentin, 2004: 740). Komisyonun çalışmaları ABD'nin tazminatı çok yüksek, İngilizlerin ve Fransızların ise çok düşük bulmaları nedeniyle kilitlenme aşamasına gelmiştir. Almanya'da da durum pek parlak değildir, vergilerde ve savaş bonolarında yaşanacak en ufak bir dalgalanma bile hükümeti ciddi sonuçlarla karşı karşıya bırakabilecektir (Peukert, 1992: 142).

Lloyd George silahsızlanma meselesinde uyguladığı taktiği yeniden denemiştir, Mart 1919'da İngiltere'nin bazı maliyetleri hesaba katılmazsa, antlaşmayı imzalamama tehdidinde bulunmuştur. General Jan Smuts'tan

¹²Avrupa uygarlığı çökmenin eşliğindeyken Avrupalıların tazminat konusunda birbirlerine girmelerine Keynes çok içerlemiştir. Keynes'e göre Wilson, "tazminat meselesinde Avrupalılar arasındaki güç ve çıkar çatışmalarının kurbanı olmuş, kendi ilkelerine, ülkesine ve daha iyi bir dünya isteyen herkesin umutlarına ihanet etmiştir." Yine Keynes'e göre George Clemenceau, konferansta "Fransa'nın çıkarlarını ve güvenliğini düşünürken saplantı noktasına varan fikirleri savunan, kurumuş, hırçın ihtiyarın tekidir." Keynes'in Lloyd George için de fikirleri hiç olumlu değildir. Lloyd George, Galler'in Dağları'ndan çıkagelmiş, iyi ve saf olanları bataklığa sürüklemeye çalışmıştır. (Macmillan; 2003:182-183, Lentin; 2004: 737-739).

gelen öneri son anda buhranlı havayı dağıtmış ve Wilson, Smuts'un "Almanya'nın kendi saldırganlığı yüzünden sivillere verdiği bütün zararlardan sorumlu olacaktır" görüşünde ikna olmuştur (Macmillan, 2003: 187). Telafi parası üzerine anlaşılan tarafların önünde yine de Almanya'nın ne kadar tazminat ödeyeceği sorusu kalmıştır. Tazminat görüşmeleri sürerken Lloyd George ve Clemenceau'nun önünde yaklaşan seçimler vardır. Her iki tarafında da yüksek rakamlarda ısrar etmesinin bir nedeni de kamuoylarında zaten zirve yapmış Alman karşıtlığı ve yüksek tazminat beklentilerini karşılayarak seçimlerden galip ayrılma planı vardır. Clemenceau'nun işi görünürde daha basittir; Fransa'nın güvenliğini sağlayacak ve yüksek tazminat geliriyle Paris'ten ayrılacaktır. Zaten konferansın hemen her toplantısında Clemenceau ve heyeti savaşın Belçika ve kendi topraklarında olduğundan, Almanların en ağır biçimde cezalandırılmasından bahsedip durmuştur. Reel durum da Fransız tezini desteklemektedir. Şimdi de zararı tazmin etme zamanı gelmiştir. İngilizlerin ise ticari çıkarları gibi, güvenlik dışında fazladan kaygıları vardır. Yoğun pazarlıklar sonucu İngilizler, toplam tazminatın %28'sinde direnmiş, Fransızların %52 pay alması ve %20'nin de geri kalanlar devletler arasında paylaşılmasında karar kılınmıştır. Nihai antlaşmaya ancak 1920 yılında varılabilmektedir. Toplamda komisyon Almanya'ya 121 milyar altın Mark (34 milyar dolar) fatura çıkarmıştır (Versay Antlaşması Madde 231 ve 232).

SONUÇ

Tarihçiler ve uzmanların Versay Antlaşması'nın içeriği, uygulanması ve etkileri üzerine tartışmaları günümüzde de sürmektedir. Temel olarak iki görüş üzerinde özetlenebilecek bu tartışmalardan birincisi Almanya'nın Versay ile cezalandırılmasının devlet ve toplum üzerinde ağır travmalar yarattığı, anlaşmanın başlı başına II. Dünya Savaşı'nın en önemli gerekçesi olduğu ve etkilerinin günümüze kadar sürdüğünü iddia etmektedir. İkincisi ise Almanya'nın Versay ile hak ettiği cezayı almadığı, antlaşmanın maddeleri ve uygulamasındaki zafiyet nedeniyle ekonomik yapısı ve askeri gücünü kısa sürede toparlayarak yeniden 'savaş makinesi' olarak Avrupa tarihinde yıkıcı sonuçlar doğurduğunu dile getirmektedir. Her iki görüşte de haklı ve eksik yanlar vardır. İlk olarak söylenecek söz, müttefiklerin Versay'ı Almanya'nın zebanisi olarak planladıkları ancak zamanla müttefiklerin antlaşma şartlarının dayatılmasındaki istekliliğini kaybederek, antlaşmanın ihlali olan pek çok gelişmeye sessiz kalmalarıdır. Örneğin Versay'da Almanya sınırları dışındaki Alman etnik unsurlar üzerinde irredentist politikalar uygulanması yasaktır. Hitler'in sıklıkla kullandığı propaganda malzemesi 'tek millet-tek devlet' anlayışı Versay'a taban tabana zıttır. Ancak Almanya'nın 1938 yılında Avusturya ile birleşmesine (*Anschluss*) göz yumulmuş, başta İngiltere olmak üzere Avrupalı devletler bu gelişmeyi uzaktan seyretmiştir. Hitler aynı şeyi Südetler bölgesinde de uygulamış, tepki yine aynı olmuştur. Avrupalı devletleri tatlı uykularından

kâbusla sıçratan 1939 Almanya-SSCB Saldırmazlık Paktı'dır ve o tarihten itibaren Avrupalılar birşeylerin yanlış gittiğini anlamıştır. Yine Almanya'nın silahsızlanma maddelerini birer birer çiğneyerek kısa sürede eskisinden çok daha güçlü bir ordu kurması da, müttefik devletlerin göz ucuyla izledikleri bir gelişmedir. İkincisi; tazminat şartları Almanya'ya dayatılsa da, Alman ekonomisinin bunu kaldıramayacağı başından beri bilinmektedir. Keynes rakamlarda müttefikleri tatmin etmeyen sonuçlar koysa da, bunu raporlarında açıkça belirtmiştir. Bu yüzden tartışmalar 1920 sonlarına kadar sürmüş, ABD'nin icadı Daves ve Young planlarıyla Almanya'nın borcu taksitlendirilmiştir. Hitler'in iktidara gelmesiyle ödemeler durdurulmuştur. Bu örneklerden anlaşılabilceği gibi, II. Dünya Savaşı'nın asıl nedenleri arasında gösterilse de, Versay tek başına savaşın tetikleyicisi değildir. Avrupalıların tarihten gelen güç ve ege-men olma yarışı, savaş başlatan kıvılcım olmuştur.

Nitekim Wilson'un uzun mesailer harcayarak oluşturduğu 14 Prensibi ve Milletler Cemiyeti, iki savaş arası dönemde etkinliğini hızla yitirerek unutulmuştur. Wilson kendisinin oluşturduğu kuruma kendisi katılmamıştır. Bu durum da güç dengelerinde müttefikler aleyhine hızlı bir kayışı beraberinde getirmiştir. Günümüzde de Milletler Cemiyeti'nin halefi Birleşmiş Milletleri'nde küresel krizler ve gelişmeler karşısında ne derece etkin olabildiği tartışmaları sürmektedir. Aynı şekilde demokrasi ve liberalizm de iki savaş arası dönemde yara almış ve müttefikler Avrupa'nın ve dünyanın her yerinde mantar gibi türeyen otoriter, totaliter ve faşist yönetimleri izlemek zorunda kalmışlardır. Paris Barış Konferansı boyunca müttefiklerin kabusu olan Bolşevizm, sanıldığı aksine etkili olamamış ve sınırlı bölgelerde kendini gösterebilmiştir. SSCB'nin yıkılmasıyla da evrensellik iddiasını kaybetmiştir. Kısacası Versay Antlaşması ne müttefikleri ne de Almanya'yı tatmin edecek kadar güçlü ve etkilidir. Lloyd George, Clemenceau ve Wilson 'savaş kahramanları' itibarlarını hızla yitirmişler ve Clemenceau'dan başlamak üzere birer birer siyaset sahnesinden çekilmişlerdir. İngiltere ve Fransa'nın dünya meselelerindeki etkisi hızla aşınmış ve Soğuk Savaş'ın ardından kendilerini iki süper güç arasında kısıtlanmış olarak bulmuşlardır.

Son olarak Paris Barış Konferansı ve konferans sonrası varılan noktayı günümüz koşullarından bakarak kıyasıya eleştirmek doğru olmayacaktır. 'Barışın Mimarları' Lloyd George, Clemenceau ve Wilson, 1919 yılında ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarından ötürü bireysel tatmin yaşamakla birlikte, o yıllarda dünyayı çepeçevre kuşatan siyasi, etnik ve ekonomik temelli sorunlarını kalıcı olarak çözdüklerine ise içlerinden hiçbirisi inanmamaktadır. Elbette görüşmeler sırasında ve sonrasında hatalar yapmışlardır, Avrupa dışındaki coğrafyaları ele alırken fazlaca taraflı ve ilgisiz davranmışlar, Afrika ve Orta-doğu'da bilindik sömürü düzenini devam ettirmişlerdir. Ayrıca Versay Antlaşması'nın uygulamada takibi işini gevşek tutmuşlardır. Ancak önlerine gelen sorunların büyüklüğü ve karmaşık yapısının kapsamı düşünüldüğünde, onlardan daha fazlasını beklemek yerinde ve mantıklı bir tutum olmayacaktır.

KAYNAKÇA

ASHTON, N. J. and HELLEMA, D. (2000). "Hanging the Kaiser: Anglo-Dutch Relations and the Fate of Wilhelm II: 1918-20", *Diplomacy&Statecraft*, Vol:11 (2).

ASTER, S. (2008). "Appeasement: Before and After Revisionism", *Diplomacy and Statecraft*, Vol:19 (2).

BAYCROFT, T. (2005). "The Versailles Settlement and Identity in the French Flanders", *Diplomacy and Statecraft*, Vol:16 (8).

BELLAIS, R. and COULOMB F. (2008). "The Fight of a Citizen Economist for Peace and Prosperity", *Defence and Peace Economics*, Vol: 19(5).

FISCHER, C. (2005). "The Human Price of Reparations", *Diplomacy and Statecraft*, Vol:16(1).

FRIED, M.B. (2005). "Analysis of Brockdorff-Rantzau's cover letter to 'The Counter Proposals of the German Government to the Peace Terms' ", *Diplomacy and Statecraft*, Vol:16.

GOLDSTEIN, E. and MCKERCHER, B.J.C. (2003). *Power and Stability in British Foreign Policy, 1865-1965*, Routledge.

GOLDSTEIN, E. (2002). *The First World War Peace Settlements: From Versailles to Locarno, 1919-1925*, Longman; 1. Edition.

JACKSON, P. (2006). "France and the Problems of Security and International Disarmament After the First World War", *The Journal of Strategic Studies*, Vol:29(2).

JOHNSON, G. (Edt.) (2005). *The Foreign Office and British Diplomacy in the Twentieth Century*, Routledge.

KISSANE, B. (2003). "The Doctrine Of Self-Determination And The Irish Move To Independence:1916–1922", *Journal of Political Ideologies*, Vol:8(3).

LENTIN, A. (2004). "Maynard Keynes And The 'Bamboozlement' of Woodrow Wilson: What Really Happened At Paris? (Wilson, Lloyd George, Pensions And Pre-Armistice Agreement)", *Diplomacy and Statecraft*, Vol:15(4).

LOWE, N. (1982). *Mastering World History*, Palgrave Macmillan.

MACMILLAN, M. (2003) *Paris 1919: Dünyayı Değiştiren Altı Ay* (Çeviren: Belkıs Dişbudak), ODTU Yayıncılık.

MAZOWER, M.; *Karanlık Kıta: Avrupa'nın 20. Yüzyılı*, (2008). (Çev: Mehmet Moralı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

MCKERCHER, B.J.C. (2008). *National Security and Imperial Defence: British Grand Strategy and Appeasement: 1920-1939*, *Diplomacy and Statecraft*, Vol:19 (8).

MOORHOUSE, R. (2005). "The Sore That Would Never Heal: The Genesis of the Polish Corridor", *Diplomacy and Statecraft*, Vol:16 (6).

MULLIGAN, W. (2003). "The Reichswehr, The Republic and the Primacy of Foreign Policy, 1918–1923", *German History* Vol:21(3).

NEILSON, K. (2006). *Britain, Soviet Russia and the Collapse of the Versailles Order: 1919–1939*, Cambridge University Press.

NEVINS, A.ve COMMAGER, H. S. (2005). *ABD Tarihi* (Çev: Halil İnalçık), Doğu Batı Yayınları: İstanbul.

O'RIORDAN, E. (2005). "The British Zone of Occupation in the Rhineland, *Diplomacy and Statecraft*", Vol:16 (4).

OBERDÖRFER, L. (2004). "The Danzig Question in British Foreign Policy, 1918–1920", *Diplomacy and Statecraft*, Vol:15(3).

PEUKERT, D. (1992). *The Weimar Republic*, Hill&Wang: New York.

RIGA, L. and KENNEDY J. (2009). "Tolerant majorities, Loyal Minorities and 'Ethnic Reversals': Constructing Minority Rights at Versailles 1919", *Nations and Nationalism*, Vol: 15(3).

SHARP, A. and FISCHER, C. (2005). "The Versailles Settlement: Enforcement Compliance, Contested Identities", *Diplomacy and Statecraft*, Vol: 16 (7).

STEVENSON, D. (2006). "Britain, France and the Origins of German Disarmament, 1916–1919", *The Journal of Strategic Studies*, Vol: 29(2).

TRACHTENBERG, M. (1979). "Reparation at the Paris Peace Conference", *The Journal of Modern History*, Vol: 51(1).

WEBSTER, A. (2005). "Making Disarmament Work: The Implementation of the International Disarmament Provisions in the League of Nations Covenant", *Diplomacy and Statecraft*, Vol: 16 (9).

ZWEIG, S. (2008). *Dünün Dünyası*, Can Sanat Yayınları: İstanbul.